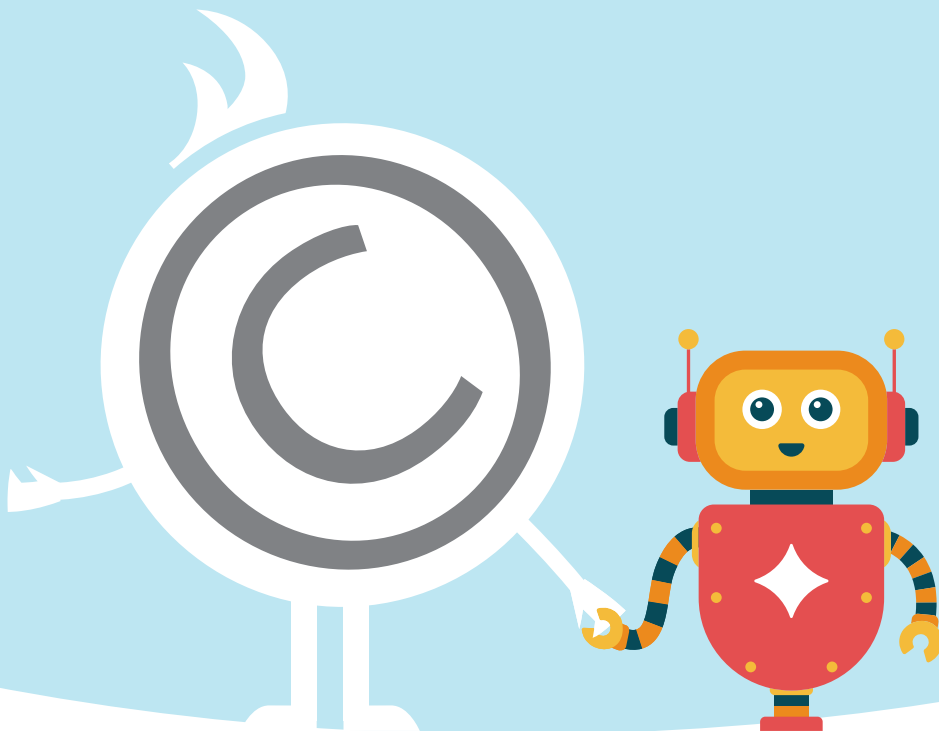

Artificiell intelligens och upphovsrätten

Uppgifter för gymnasiet och yrkesutbildningen

Uppgift 1: Att använda AI i en studieuppgift

I den här uppgiften reflekterar du över användningen av AI i din egen studieuppgift, till exempel när du skriver en uppsats, en rapport eller en lärodagbok. Svara på frågorna och motivera dina svar.

1. Du ber AI att göra din studieuppgift. Vems arbete är slutresultatet och varför?

2. När tycker du att det är acceptabelt att använda AI vid genomförandet av en studieuppgift, och när skulle det enligt din mening vara fusk? Motivera ditt svar.

3. I vilka situationer kan användning av AI stödja lärandet? Ge två exempel.

1.

2.

4. AI kan ge felaktig eller bristfällig information eller hitta på källor. Hur bedömer du om informationen som den ger är tillförlitlig? På vilka olika sätt kan du kontrollera att informationen stämmer innan du använder den i ditt arbete?

Uppgift 1: Att använda AI i en studieuppgift

5. Skriv två promptar till AI.

a) Skriv en prompt där AI gör för mycket åt dig.

b) Skriv en prompt där AI stöder ditt lärande.

c) Vad är skillnaden mellan promptarna?

6. Hur skulle du berätta för läraren att du har använt AI som hjälp i ditt arbete? Skriv en kort exempelmening.

Uppgift 2: Respekt för upphovsrättigheterna

Svara på frågorna nedan och motivera dina svar.

Du kan söka information om frågorna till exempel i Kopiraittila på sidan Artificiell intelligens och upphovsrätten: <https://kopiraittila.fi/tekijanoikeustietoa/tekoaly-ja-tekijanoikeus/>

1. Vem får upphovsrätten till AI-genererat innehåll och varför?

2. Varför får man inte ge material som någon annan har skapat, såsom text ur en lärobok, sångtexter eller en bild, till AI utan tillstånd?

3. Du vill använda AI som hjälp för att göra en video till sociala medier. Du ger AI följande prompt: "Skriv ett manus till min video för sociala medier som är så lik youtubern X:s video som möjligt. Kopiera strukturen, stilen och innehållet, men byt bara ut några få ord."

a) Reflektera över prompten ur ett upphovsrättsligt perspektiv. Hurdana problem innehåller prompten?

b) Ange en alternativ prompt.

c) Varför tycker du att den nya prompten är bättre?

Uppgift 2: Respekt för upphovsrättigheterna

4. AI har tränats genom att använda stora mängder texter, musik, videor och bilder som finns på internet. Alla upphovspersoner har inte nödvändigtvis tillfrågats om tillstånd, och de har inte heller fått ersättning för användningen av sina verk. AI-applikationer har lärt sig att producera motsvarande innehåll som ersätter arbete som utförs av skapare inom kreativa branscher, till exempel illustratörer, översättare och grafiska formgivare. Är detta enligt din åsikt rättvist mot de ursprungliga upphovspersonerna? Motivera ditt svar.

Uppgift 3: Fallanalys – upphovsrätt och AI

Läs situationen och analysera den ur ett upphovsrättsligt perspektiv. Skriv ett sammanhängande svar där du reflekterar över åtminstone följande frågor:

- Vilka rättigheter har fotografen?
- Vilka upphovsrättsliga problem är förknippade med situationen?
- Vilka risker eller konsekvenser kan verksamheten ha?
- Hur hade eleven kunnat agera för att respektera upphovsrätten?

Situationen:

Du gör ett inlägg i sociala medier i ett kommersiellt samarbete. Du hittar ett fotografi på nätet som är taget av en yrkesfotograf. Du frågar inte fotografen om tillstånd, utan ger fotografiet till AI och ber den göra ett nästan likadant fotografi med följande prompt:

"Behåll fotografiets stämning, komposition och stil, men ändra färgerna och några detaljer."

Du publicerar fotografiet på ditt eget konto i sociala medier utan att nämna originalfotografen eller att fotografiet är modifierat med AI, och du får ekonomisk vinning av inlägget.

Svar:

Uppgift 3: Fallanalys – upphovsrätt och AI

BILAGA: EXEMPELSVAR PÅ UPPGIFT 3

I elevens svar kan till exempel nedanstående perspektiv lyftas fram.

1. Vilka rättigheter har fotografen?

- "Fotografen har upphovsrätt eller en närstående rättighet till fotografiet som hen har tagit, beroende på om det är tillräckligt originellt."
- Upphovsrätten ger fotografen ensamrätt att bestämma över fotografiets användning, såsom att:
 - framställning av exemplar (t.ex. lagring och kopiering till en AI-applikation)
 - göra det tillgängligt för allmänheten (t.ex. publicering på nätet)
 - bearbetning eller vidareutnyttjande som en del av ett annat verk.
- Fotografen har rätt att bli namngiven som upphovsperson i enlighet med god sed.

2. Vilka upphovsrättsliga problem är förknippade med situationen?

- Eleven har utan tillstånd kopierat fotografiet till en AI-applikation.
- Eleven har bett en AI-applikation att göra en ny version av fotografiet, vilket kan innebära en bearbetning som kräver tillstånd.
- Eleven har publicerat bearbetningen som ett fotografi som hen själv har tagit, trots att utgångspunkten har varit ett fotografi taget av någon annan.
- Eleven har inte nämnt den ursprungliga fotografen i samband med att fotografiet publicerades.

3. Vilka risker eller konsekvenser kan verksamheten ha?

- Fotografen kan kräva att fotografiet tas bort från att vara tillgängligt.
- Den sociala medieplattformen kan ta bort innehållet baserat på en upphovsrättsanmälan gjord av fotografen.
- Fotografen har rätt att kräva ekonomisk ersättning för den olovliga användningen av hens fotografi.
- Handlingen kan orsaka ryktesskada för såväl eleven som läroanstalten och elevens kommersiella samarbetspartner.

4. Hur hade eleven kunnat agera för att respektera upphovsrätten?

- Eleven hade kunnat använda ett fotografi som hen själv tagit som utgångspunkt.
- Eleven hade kunnat be om tillstånd från originalfotografen och följa villkoren för tillståndet samt ange fotografens namn i enlighet med god sed, om hen hade fått fotografens tillstånd att redigera och använda fotografiet.
- Eleven hade kunnat använda ett fotografi med öppen licens eller ett fotografi från en bildbank, förutsatt att dess användningsvillkor tillåter bearbetning, AI-användning, publicering och kommersiell användning.
- Eleven hade kunnat be AI att skapa ett helt nytt fotografi utifrån sin egen idé, utan att kopiera eller efterlikna ett befintligt fotografi.

Uppgift 4: Vilken av bilderna är skapad av AI?

MÅL

Eleverna övar på att bedöma om en bild är skapad av en människa eller av AI. De förstår att AI-genererat innehåll kan se mycket äkta ut och att det är viktigt att berätta om användningen av AI. Dessutom reflekterar de över vilken skada som kan uppstå om AI används för att skapa vilseledande bilder eller videor.

FÖRBEREDELSE

Välj på förhand bildpar som har samma tema, där den ena bilden är äkta och den andra är skapad av AI. Du kan använda ett färdigt fotografi och skapa ett par till det med AI, eller använda färdiga bildpar.

Färdiga bildpar hittar du till exempel i videon *Guess the Real vs A.I Image!*

(Tillgängligt på: <https://www.youtube.com/watch?v=lkwWEEZXjPw>.)

VERKSAMHET

Berätta för eleverna inledningsvis:

"Vi tittar på två bilder med samma motiv. En bild är ett äkta foto och den andra är skapad med hjälp av AI. Vi ska tillsammans försöka lista ut vilken som är vilken. Det är inte alltid så lätt att upptäcka."

Visa bilderna sida vid sida. Be eleverna att diskutera i par vilken av bilderna de tror är skapad med AI.

Du kan styra diskussionen med följande frågor:

- Varför tror du att den här bilden kan vara skapad av AI?
- Vilka saker kan man försöka besluta för att lista ut om en bild är skapad av AI?
- Var det ett enkelt eller svårt val?
- Varför är det viktigt att berätta om en bild är skapad med hjälp av AI?

Tips på en extra övning:

På FaktaBaaris webbplats finns ett spel där eleverna kan öva på att känna igen om en bild är gjord av en människa eller av AI. Tillgänglig på: <https://peli.faktabaari.fi/fi>.

Uppgift 4: Vilken av bilderna är skapad av AI?

FORTSATT DISKUSSION OM DJUPFÖRFALSKNINGAR

Berätta för eleverna:

"Nyss märkte vi att en bild skapad av AI kan se äkta ut. Med AI kan man även skapa annat innehåll som verkar äkta, såsom videor och ljud. Det är inte alltid lätt att veta om innehållet är äkta eller skapat av AI."

Djupförfalskning innebär en bild, video eller ett ljud som har skapats eller redigerats med hjälp av AI, där en människa till exempel kan fås att se ut eller låta som att hen gör eller säger något som hen inte på riktigt har gjort eller sagt."

Be eleverna att reflektera över följande frågor:

- Vilka nackdelar kan djupförfalskningar medföra?
- Hur kan spridningen av djupförfalskningar påverka hur mycket människor litar på det de ser och hör?
- Hur kan du bedöma tillförlitligheten hos en bild, video eller annan information på nätet?

Information om djupförfalskningar som stöd för diskussionen hittar du till exempel på FaktaBaaris webbplats: <https://faktabaari.fi/edu/syvavaarennokset-matkivat-todellisuutta/>.

TILL SLUT

Repetera med eleverna:

- En AI-genererad bild kan se äkta ut eller som att den är skapad av en människa. Därför är det reko och viktigt att berätta om en bild eller annat innehåll är skapat med hjälp av AI. Det kan helt enkelt märkas till exempel genom att ange: "Den här bilden är skapad med hjälp av AI."
- Samtidigt är det bra att komma ihåg att innehåll på nätet inte alltid är sant som det är, utan att det är värt att granska kritiskt och fundera över dess ursprung.